Erik Valenčič

GAZA ŽIVI

Genocid nad palestinskim ljudstvom
in upor proti mašineriji zla

9 . . . . Zemljevid Gaze

11 . . . . Uvod

19 . . . Predgovor

UBIJANJE GAZE

31 . . . **Ptič, ki je utonil**

77 . . . **V smrtnem objemu**

91 . . . **Reševanje Rabaha**

112 . . . **Ogledala genocida**

151 . . . **Ahmedova pričevanja**

184 . . **V krempljih Sove**

OBUJANJE GAZE

209 . . **Mi smo Sara**

237 . . **Globalna mobilizacija umetnosti**

260 . . **Med ruševinami Elhajale**

310. . . **Mi smo Gaza**

333 . . **Iz ruševin gradimo mostove**

357 . . Zahvale

Bejt
Lahija
Bejt
Hanun
Gaza
Džabalija
SREDOZEMSKO
MORJE
Derbala
IZRAEL
Han
Junis
Abasan
Alkabera
Rafa
EGIPT
https://commons.wikimedia.org/

Uvod

Zgodovina genocida

Masakriranje prebivalstva v Gazi in brutalno etnično čiščenje na Zahodnem bregu predstavljata sklepni fazi izraelskega genocida nad palestinskim ljudstvom na ozemlju zgodovinske Palestine. Ustanavljanje Izraela so spremljali judovski pogromi nad palestinskim prebivalstvom. Eden od bolj znanih pokolov se je zgodil v vasi Deir Jasin blizu Jeruzalema, kjer je sionistična paramilica Irgun Zvai Leumi 9. aprila 1948 pobila 254 palestinskih civilistov. Palestinske vasi so bile navadno napadene s treh strani, četrta, koder je vodila pot do najbližje arabske države, je ostala odprta. Ustanovitev Izraela maja 1948 je spremljal pregon tri četrt milijona Palestincev z njihovih domov.

Kar zadeva konkretno Gazo, izraelski zgodovinar Ilan Pappé v knjigi *Gaza in Crisis*, ki jo je napisal skupaj z ameriškim političnim analitikom Noamom Chomskim, opisuje, kako je bila Gaza pred ustanovitvijo Izraela administrativno in politično povezana s preostankom nekdanje Palestine. Zaradi dostopa do odprtega morja in meje z Egiptom je bila bogata in je v sodobnem času razvila fleksibilnejši in bolj kozmopolitski način življenja. Tak način življenja je bil leta 1948 pretrgan in uničen – kot kaže, za vekomaj.

Surovo etnično čiščenje, ki so ga sionistične paramilice izvajale po vsej Palestini, je doseglo neizmerne razsežnosti, in mnogi med preganjanimi Palestinci so pribežali v Gazo. Ta se je med letoma 1948 in 1967 postopoma spreminjala v velikansko begunsko taborišče ter eno najgosteje poseljenih območij na svetu. Gaza gospodarsko ni mogla podpirati tolikšnega navala beguncev, poleg tega je bilo gibanje ljudi vse bolj oteženo, zato je začela propadati.

Izrael je leta 1967 zasedel še Zahodni breg in Gazo in na njunem ozemlju začel graditi judovske naselbine, ki so jih podpirale številne vojaške postojanke. Življenje Palestincev je postajalo vse težje in namen režima v Tel Avivu ni bil nič drugega kot to, da jih z nasiljem in poniževanjem za vedno prežene z njihove zemlje. Znana je izjava tedanjega obrambnega ministra Mošeja Dajana, ki je kmalu po vojni leta 1967 svetoval svojim sodelavcem, kaj morajo dopovedati Palestincem: »*Nimamo nobene rešitve, še naprej boste živeli kot psi, in kdorkoli želi, lahko gre, in videli bomo, kako bo potekal ta proces.*« To je postala uradna politika do Palestincev. Izrael je v Gazi nastanil okrog 9000 judovskih naseljencev, ki so z 21 naselbinami, samo njim pripadajočo prometno infrastrukturo in vojaškimi oporišči nadzirali skoraj tretjino Gaze. Naselbine so gradili predvsem nad glavnimi nahajališči pitne vode, Palestinci pa so živeli okoli njih, odrinjeni v pomanjkanje. Tisti, ki so imeli srečo, so lahko delali kot poceni delovna sila v Izraelu. Zaradi splošne stiske in trpljenja pod izraelsko zasedbo sta v letih 1987 in 2000 izbruhnili intifadi. Prva je trajala šest, druga pa pet let. Izraelci so že leta 1994 začeli Gazo obdajati z

električnimi ograjami in nato območje leta 2000 spremenili v geto, moderno različico nekdanjega Varšavskega geta.

Leta 2004 je v puščavi Negev, ki se nahaja pod izraelsko okupacijo, začelo rasti manjše arabsko mesto s hišami, stanovanjskimi stavbami, mošejami, javnimi poslopji, avtomobili in tako dalje. Za 45 milijonov dolarjev ga je gradila izraelska vlada, vendar ne kot kompenzacijo za palestinske begunce, temveč kot vadbišče za svoje vojake. Hkrati je takratni izraelski premier Ariel Šaron napovedal umik judovskih naseljencev iz Gaze. Ta dva dogodka sta med seboj povezana. Ko je avgusta 2005 nekaj tisoč vojakov na silo odstranjevalo uporne naseljence, približno polovico, ki niso hoteli sami oditi, je bilo na prizorišču dogajanja prisotnih več sto novinarskih ekip. To je bila imenitna predstava za Izrael in sploh Šarona. Objokani in pretreseni naseljenci so pred kamerami kričali različna gesla, povezana s holokavstom, kot je »*Nikoli več!*« in podobno, ko so jih vojaki nosili stran od njihovih hiš. Svet je takrat čutil naklonjenost do naseljencev in na rob medijskega in siceršnjega zanimanja je bilo odrinjeno, da gre v bistvu za sionistične fundamentaliste, ki so jih čakale visoke državne odškodnine od četrt do pol milijona dolarjev in pa bistveno boljša palestinska zemlja na Zahodnem bregu. Šaron je s to predstavo dobil legitimnost za nadaljnjo kolonizacijo Zahodnega brega, prebivalce Gaze pa obsodil na kolektivno kazen dosmrtnega zapora.

Režim v Tel Avivu je leta 2007 uvedel blokado Gaze s trditvijo, da jo uvaja zaradi Hamasa, ki je prevzel nadzor nad območjem, čeprav so celo najvišji izraelski politiki

sami javno priznavali, da je zapora pravzaprav namenjena palestinskemu ljudstvu. Tedanji premier Ehud Olmert je po navajanju številnih izraelskih medijev dejal: »*Prebivalcem Gaze ne bomo dovolili, da živijo udobno in prijetno.*« Glede konkretnih posledic zapore pa je še dodal: »*Kar se mene tiče, lahko ljudje tam hodijo peš.*« Vodilni izraelski politiki Palestince javno označujejo za »*dvonoge živali*« in »*kače, ki jih je treba pobiti*«, boga pa pozivajo, naj »*uniči vse Arabce*«. Zaporo Gaze je bilo mogoče v tem političnem kontekstu razumeti kot počasno, brezčutno davljenje tamkajšnjega prebivalstva. Šlo je za namerno politiko »*brez blaginje, brez razvoja, brez humanitarne krize*«, kot jo je s temi besedami leta 2006 začel razvijati takratni obrambni minister Ehud Barak. Izraelski človekoljubni organizaciji Giša je oktobra 2010 na podlagi zakona o dostopnosti informacij uspelo pridobiti tajne dokumente ministrstva za obrambo, v katerih so navedeni matematični izračuni, koliko časa je potrebnega, da prebivalstvu v Gazi zmanjka vseh osnovnih zalog, nujnih za preživetje, oziroma, kot je zapisano, »*da mu zmanjka zraka*«. To je še eden v dolgi vrsti dokazov, da pri blokadi Gaze ne gre za boj proti Hamasu, čeprav je uradno stališče Izraela še vedno takšno, temveč za sredstvo genocidne politike, naperjene proti celotnemu tamkajšnjemu prebivalstvu. To je tudi samo po sebi razvidno s seznama prepovedanih stvari; najbrž je jasno, katera skupina ljudi je bila tarča prepovedi uvoza igrač.

Blokada je pospešila gospodarsko propadanje območja in povzročila humanitarno krizo. Izrael je onemogočal dostavo v Gazo naslednjim stvarem: gradbeni material,

številna zdravila in medicinski pripomočki, nadomestni deli za industrijo, deli za obnovo uničenega ali dotrajanega kanalizacijskega in energetskega omrežja, sadni sokovi, higienske potrebščine, številne vrste hrane kot denimo posamične testenine in čokolada, gorivo, kmetijsko orodje, gnojila, semena, igrače, žimnice, kuhinjski aparati, metle, kante za smeti, čistila, brisače, obleke, voščenke, knjige, glasbeni inštrumenti in tako dalje, praktično brez konca.

Leta 2008 so vodilni izraelski politiki začeli Palestincem v Gazi odkrito groziti z izginotjem. Marca je namestnik izraelskega obrambnega ministra Matan Vilnai, potem ko je Hamasova raketa ubila študenta v mestu Sderot na jugu Izraela, v intervjuju za vojaški radio dejal: »*Več ko bo izstreljenih raket in daljši ko bo njihov doseg, večji holokavst bo doletel Palestince v Gazi, saj bomo uporabili vso svojo moč, da se ubranimo.*« Te besede je izrekel, potem ko je izraelska vojska že odgovorila na Hamasov napad s topniškim in letalskim obstreljevanjem, v katerem je umrlo več kot sto Palestincev, od tega četrtina otrok. Mednarodna skupnost je zahtevala pojasnilo in izraelski diplomati po vsem svetu so pojasnjevali, da beseda *šoah*, ki jo je uporabil Vilnai, v hebrejščini pomeni zgolj katastrofo. Toda ta razlaga je precej sumljiva. Izraz *šoah* je bil že davno rezerviran izključno za holokavst, in Izraelci, še posebej politiki, te besede ne uporabljajo v nobenem drugem kontekstu. Vilnai se je tako nedvomno zavedal teže besede, ko jo je izrekel.

Čeprav je imel izraelski politični vrh v tujini težave zaradi groženj z genocidom, je doma užival močno podporo. Maja 2007 je eden izmed vodilnih rabinov Mordečai

Elijahu poslal premierju Olmertu javno pismo, v katerem je med drugim zapisal, da so vsi prebivalci Gaze kolektivno odgovorni za Hamasove rakete, in sklenil, da tako »*ni popolnoma nobene moralne prepovedi glede nediskriminatornega pobijanja civilistov med potencialno vojaško operacijo v Gazi*«. Njegov sin Šmuel Elijahu, prav tako rabin, je k temu dodal: »*Če ne bodo nehali* (izstreljevati raket, op. a.), *potem ko jih ubijemo sto, jih moramo torej ubiti tisoč, in če še ne bodo odnehali, ko jih bomo ubili tisoč, jih moramo ubiti deset tisoč. In če še vedno ne bodo odnehali, jih moramo ubiti sto tisoč, celo milijon.*« Političnemu vrhu so izjemno prijale takšne izjave vodilnih verskih fanatikov. Tedanji minister za notranjo varnost Avi Dihter je dejal, da se Izrael »*ne bi smel ozirati na ceno palestinskih življenj*«, notranji minister Meir Šitrit pa predlagal, da bi morala vojska po vsakem Hamasovem raketnem napadu »*izbrati sosesko v Gazi in jo zravnati z zemljo*«, kar je nadvse podobno temu, za kar se je zavzemal tudi starejši Elijahu.

Med letoma 2007 in 2023 se je humanitarna situacija v Gazi poslabševala iz leta v leto, iz meseca v mesec, z dneva v dan. Izrael se je ves čas trudil prikazati Gazo kot zibelko terorizma na pragu zahodnega sveta, vendar v resnici je bila Gaza največje koncentracijsko taborišče v vsej zgodovini tovrstnih zločinov zoper človeštvo. Na manj kot 360 kvadratnih kilometrih se je stiskalo dva milijona ljudi, od katerih jih je bilo več kot polovica mlajših od 14 let. Območje je bilo štirikrat tarča silovitih napadov izraelske vojske (v letih 2009/2010, 2012, 2014 in 2021), v katerih je bilo zmasakriranih na tisoče civilistov, med njimi ogromno

otrok. To, kar so se zdeli kot okrutni vojni zločini, so bile pravzaprav vojaške vaje za to, kar je sledilo po 7. oktobru 2023.

Zato ni dovolj reči, da je šele po tem datumu sledil genocid, saj se ta odvija že desetletja. Kar je sledilo, lahko opišemo kot sklepno dejanje dolgotrajnega izraelskega poskusa izkoreninjenja palestinskega ljudstva iz Palestine, de facto končna rešitev palestinskega vprašanja po vzoru nacističnega *Endlösung der Judenfrage*. Izraelska propaganda, ki odmeva po vsem svetu prek osrednjih svetovnih agencij in številnih medijev, genocid vztrajno prikazuje kot vojno proti Hamasu. Resnico medtem najdemo med ruševinami, v begunskih šotorih, v belih rjuhah, v katere zavijajo trupla otrok, v množičnih grobiščih. Ob pogledu nanjo se je treba zavedati, da nimamo pravice povesiti svojih pogledov, temveč da moramo dvigniti glave, se dodobra ozreti okoli sebe in prepoznati palestinski boj za obstanek kot ultimativni simbol protifašističnega, razrednega boja potlačenih ljudi proti svojim zatiralcem in krvnikom. Kruta in žalostna stvarnost današnjega sveta je, da je ta postal svet fašizmov in diktatorjev, ki vodijo vojne proti narodom, zasedajo ozemlja, plenijo vire, povzročajo ekološko uničenje in doma zatirajo disidente. Svet tehnološkega nadzora, zatiranja in množičnih pobojev. Svet, zapreden v laži, čeprav je resnica vsem na očeh.

Mrtvi kličejo žive, da se zbudijo. Palestina bo svobodna ali pa svet ne bo.

Predgovor

Pričujoča knjiga bo v marsičem nadaljevanje knjige *Oblеganje Gaze / Ubijanje palestinskega ljudstva*, ki je izšla leta 2011. To je bila moja prva knjiga sploh. V njej sem opisal razmere v Gazi, kakor sem jih spoznal in doživel za časa dvakratnega bivanja na tem območju v letih 2010 in 2011. Vse skupaj sem v Gazi preživel okrog dva meseca, nastanjen pa sem bil v kraju Bejt Hanun na severu. V času pisanja teh vrstic Bejt Hanun ne obstaja več; izraelska vojska ga je izbrisala z obličja sveta.

Moja pot v Gazo se je na neki način začela v ljubljanskem zdravstvenem centru Soča, kamor sem prišel junija 2010 kot Mladinin novinar, da napišem reportažo o tretji skupini otrok iz Gaze, ki je prišla k nam na rehabilitacijo. Vsi so bili žrtve izraelskih zločinov zoper človeštvo: eni so bili razkosani in pohabljeni zaradi izstrelkov izraelske vojske, drugim pa je bilo zaradi blokade območja onemogočeno, da bi jim v Gazi zagotovili ustrezno zdravljenje njihovih poškodb oziroma okvar živčevja. Bilo jih je deset, osem fantov in dve deklici. Eden izmed njih se je klical Raad Asfur. V tej knjigi bo ogromno imen. Ampak njegovo si zapomnite.

Moj prvi kontakt v Soči je bil Jaber Elmasry,[1] ki je tudi bil iz Gaze, prišel pa je kot koordinator projekta rehabilitacije otrok. Ta je potekal že od leta 2009 pod okriljem slovenske humanitarne organizacije International Trust Fund – ITF, pobudo zanj pa je dal tedanji predsednik Danilo Türk. Projekt se še vedno izvaja, zadnja leta pod vodstvom Ustanove Pustimo jim sanje – Fundacije Danila Türka, medtem ko je ITF svoje aktivnosti usmeril v človekoljubne programe v Gazi in v Egiptu. ITF je bila ena od zadnjih organizacij, ki ji je uspevalo razdeljevati hrano in pitno vodo v Gazi za časa najhujšega izraelskega zločinskega divjanja, v Kairu pa trenutno financira programe za pomoč palestinskim beguncem. Jaber je ostal v Sloveniji in ustanovil Zavod Nur, namenjen kulturnemu delovanju in usposabljanju, prek katerega še naprej sodeluje pri omenjenih humanitarnih aktivnostih in programih kot njihov koordinator in izvajalec.

Ko sva se spoznala v Soči, sva bila oba predvsem še mlada, tam okoli 30 let, s tem da je Jaber nekaj let mlajši od mene. Takrat sva se pogovarjala v angleščini, danes pa se slovensko. Takoj sva vzpostavila dober delovni odnos, ki je tlakoval pot prijateljstvu. Pomagal mi je pri zbiranju

1 Arabska imena praviloma slovenimo in bi moral njegovo ime v skladu s pravili zapisati Džaber Elmasri, kakor ga izgovorimo. Vendar je Jaber slovenski državljan, zato je treba njegovo ime zapisati tako, kot je navedeno v dokumentih. Priimek njegove družine se da zapisati na različne načine: Al Masri, El Masri, Elmasri. Odločil sem se za slednjo verzijo, ker je najbolj podobna verziji priimka, kot jo uporablja in zapisuje Jaber.

informacij za reportažo in z nasveti, kako naj se približam otrokom. Njihova naklonjenost in zaupanje nista bila samoumevna, saj so bili po večini močno travmatizirani. Ko so jih iz Gaze pripeljali na mednarodno letališče v Amanu v Jordaniji, sta nekatere med njimi popadla panika in jok. Niso namreč vedeli, da obstajajo tudi civilna letala.

Po nekaj dneh se mi je v Soči pridružil še Matic Zorman. Njegovo delo je danes mednarodno priznano in odlikovano z nagradami, takrat pa je bil še priložnostni sodelavec Mladine, tako rekoč fotograf na klic, ki se ga je angažiralo, ko so bili drugi zasedeni. Tudi Matic se je hitro zbližal z otroki. Za oddajo reportaže sva imela na voljo teden dni, ampak sva si zanjo vzela cel mesec – toliko časa, kolikor so bili ti otroci pri nas. Skoraj vsak dan sva se srečala tudi z Jaberjem. Medtem ko so drugi novinarji, fotografi in snemalci prihajali in odhajali, smo mi trije v Soči in na raznih lokacijah po Sloveniji, ki so jih otroci obiskovali v sklopu enodnevnih ekskurzij, zgradili prijateljstvo in zavezništvo.

Ko sva z Maticem povedala Jaberju, da hočeva iti v Gazo, kjer bi med drugim spremljala tamkajšnje življenje otrok iz tretje skupine, naju je na daljavo predstavil svojemu očetu Mohamedu in uredil, da bova nastanjena v družinski hiši v Bejt Hanunu. V Gazi je bil z nama tudi irski fotograf Andrew McConnell, ki sem ga spoznal leto prej v sahravijskih begunskih taboriščih na skrajnem zahodu Alžirije in s katerim sva si takrat in tam rekla, da bova šla enkrat v Gazo ali pa v Pakistan. Morala je biti Gaza. Družina Elmasri nas je vse sprejela in vzela za svoje. Andy, Matic in jaz smo bili tam skupaj trikrat, in sicer decembra 2010 in januarja

2011, maja 2011 in decembra 2012. Zadnjič sem bil v Gazi septembra in oktobra 2014, ko je bil z menoj samo Matic.

Ves čas smo živeli v družinski hiši Elmasrijevih z očetom Mohamedom, mamo Fatimo in brati Ahmedom, Rabahom, Omarjem, Helmijem, Jusufom in Ibrahimom. Pet sester, Rose, Amal, Vafa, Fatima in Mariam, se je do takrat že poročilo in odselilo. Oče Mohamed je bil skoraj zmeraj z nami. V Gazi so ga zelo spoštovali kot nepristranskega, preudarnega in poštenega človeka. Zaradi svojega ugleda je imel določen vpliv, s katerim nam je odpiral vrata različnih civilnodružbenih organizacij, univerz, šol, bolnišnic in javnih služb, recimo direktorata za vodo. Skupaj smo obiskali tudi tunele v Rafi, pa krščansko skupnost v mestu Gaza, beduinsko naselje Um Naser na severu in skoraj vse otroke iz tretje skupine, poleg njih pa še številne druge ljudi, ki so nam zaupali svoje zgodbe. Veliko smo delali, bili mnogokrat čustveno prizadeti, vsake toliko pa smo naleteli na zglede, ki so govorili o izjemni iznajdljivosti in solidarnosti, ustvarjalnosti in človečnosti prebivalk in prebivalcev Gaze, s katerimi so kljubovali neusmiljeni izraelski blokadi in vojaškemu obleganju. Včasih smo si z Mohamedom vzeli oddih in šli na najboljši sladoled v Gazi, ki so ga prodajali v slaščičarni Kazem v mestu Gaza. In vsak petek smo se kot ena družina zbrali na ravni strehi nam skupne hiše, pekli piščanca, se smejali, družili in igrali pikado, medtem ko je Matic igral na kitaro in razpredal o svojih ljubezenskih težavah doma. Ampak ta »dom« se je tudi Andyju in meni, vsakomur zase, na trenutke zdel tako zelo oddaljen, nekje nedoločeno daleč stran, onkraj večno rjavo-modrega obzorja, da je bilo, kot

da mi trije sploh nismo od nikoder prišli in smo bili že od vekomaj tukaj – v naši hiši v Bejt Hanunu, obkroženi z našo palestinsko družino.

Ko so nas na ulici kjerkoli v Gazi pobarali, češ od kod smo se pa vzeli, smo jim povsem suvereno zatrdili, eden za drugim: »*Ana hanuni*.« Po naše: sem Hanunčan / sem iz Hanuna. In če so vljudno terjali dodatne razjasnitve, smo jim pojasnili, da smo Masrijevi. In to je ponavadi zaleglo, pa ne nujno zaradi očeta Mohameda. Elmasrijeva razširjena družina, de facto klan, šteje okrog deset tisoč ljudi, in kar nekaj od njih je bilo, kako naj rečem, problematičnih elementov, z renomejem, pa tudi puškami, ki so sodile zraven. Vsi vemo, da se v vsaki večji družini najde vsaj ena problematična oseba, ponavadi več, in ta družina šteje, kot rečeno, deset tisoč članov.

Andy, Matic in jaz smo se radi sprehajali po Bejt Hanunu. Poznali smo ogromno različnih ljudi, ki so se nas vedno razveselili, ko so nas zagledali in slišali glasno pohajkovati mimo. Zagotovo smo bili tudi opazovani, vendar nihče ni v nas nikoli uperil enega samega sovražnega pogleda, kaj šele kaj hujšega. Radi smo imeli ta naš Bejt Hanun z njegovimi 40.000 prebivalci in njihovimi vsakodnevnimi zgodbami, ki so odmevale po ulicah in med vsemi nami. Z Maticem sva imela tam celo svojega zobozdravnika, dr. Ašrafa. Maticu je zapolnil tako veliko odprtino v zobu, da bi človek težko verjel, če ne bi videl. Ašraf mi je pomignil, naj stopim zraven in vržem pogled v Matičevo kalcijevo brezno. Sedel sem meter in pol od njiju v njegovi skromni ordinaciji; od čakalnice jo je denimo ločila le viseča plahta

namesto vrat, vhodna na prašno ulico pa so bila redno odprta, ker se je spet nekdo ustavil mimo in postavljal Ašrafu dolga vprašanja, na katera je ta redkobesedno odgovarjal, ponavadi bolj kimal, in vmes kadil cigareto z nadeto medicinsko rokavico. Pri njem je bilo resnično sproščeno in z nama je govoril rusko, ker je študiral dentalno medicino v Moskvi. Skratka, vstal sem in pogledal Maticu globoko v usta. Ko je naposled odprl oči, je videl moje izbuljene, ki so zbegano gledale v neskončno temo luknje njegovega zoba. Mislim, da sem rekel nekaj takšnega:

»Stari, to je pa za na Animal Planet.«

Meni pa je dr. Ašraf izpulil dva modrostna zoba, vsakega posebej z nekaj dnevi vmes. Ko mi je izrul prvega, je rekel, da mi mora dati injekcijo antibiotikov v zadnjo plat, da prepreči možnost vnetja. Jaz sem se slekel in mu pokazal celo rit. Kasneje sem sicer slišal, da mi tega res ne bi bilo treba, saj mi je injekcijo dal v zgornji del ritnice. Tokrat je bil Matic zraven s svojim fotoaparatom in ovekovečil privatno zafrkancijo, ki sva jo takoj in z veseljem delila s celo družino. Tudi v tistih dolgih večerih brez elektrike nas je vsakič znova pogrel in razsvetlil smeh.

Radi smo imeli Bejt Hanun, naš kraj, ki ga ni več. So samo še spomini, ki obupano iščejo poti domov.

To je bila za nas Gaza. In njeni ljudje. In vse te njihove zgodbe. Vedno ta mešanica, kombinacija vseh možnih čustev, od strašne žalosti in smrtnega strahu do vzhičenja in praznovanja življenja v tem nenehnem boju za pravico do normalnosti, polna dogodkov in dogodivščin, v njej smo izkusili vojno, ampak tudi občutili izjemen duševni mir.

Naši spomini bodo ostali živi. In verjamem, da bodo enkrat našli poti domov. Nikoli si ne bodo nehali prizadevati. To vem, ker v meni vsakič znova sprožijo nemir, ki po vseh teh letih še zmeraj ne pojenja. Pričujočo knjigo pišem zato, da te spomine delim z vami, da bodo v obliki pripovedi živeli tudi v vas. In – tako upam – v vaših prsih sprožali podoben nemir v obliki kljubovanja zlu, gorju in krivicam, zaradi katerih trpi palestinsko ljudstvo.

Od leta 2014 se je marsikaj spremenilo. Večji del Mohamedove družine, vključno z njim, se je preselil v Chicago, kjer živi velika ameriško-palestinska skupnost. Nekateri so ostali v Gazi, dokler jih ni razselila zadnja vojna. Od Mohamedovih sinov samo še Ahmed živi tam, in sicer v mestu Gaza. Družina je danes razbita in raztresena po vsem svetu, od ZDA, Švedske, Egipta do Slovenije in Palestine, ki je je z vsakim dnevom manj. A kljub temu, da družine ni več v Gazi, in kljub temu, da niti kraja ni več, se Bejt Hanun še vedno zdi kot dom. V svojih srcih nosimo ključ od vhodnih vrat naše hiše. Praznina, ki zdaj zeva na njenem mestu, moleduje, da jo spet zapolnimo. Vsak spomin se zdi kot klic k obnovi, kot navodilo za ponovno izgradnjo. Ahmed, ki je bil ves čas genocida v stiku z mano, mi je povedal, da je v družinski hiši ostala tudi moja knjiga *Obleganje Gaze*. To mi je na neki način v uteho, ker pomeni, da je bil del mene tam do samega konca, ko so hišo spremenili v ruševine, te pa zdrobili in odpeljali stran. Predstavljam si, da bom v obnovljeni hiši na knjižno polico položil svojo novo knjigo.

Knjiga je kolaž obdobij iz mojega življenja, ki so povezana z Gazo. Poglavja se med seboj tudi stilsko razlikujejo,

kakor se med seboj prepletajo tudi moja osebna doživetja, aktivizem in novinarsko delo. V njej opisujem, kako sem pomagal pri reševanju ljudi iz Gaze, obiskal ranjene Palestince v egiptovski bolnišnici, v Kairu spremljal novo skupino otrok, namenjeno v rehabilitacijski center Soča, kako sem sodeloval pri izvajanju humanitarnih projektov za palestinske begunce v Egiptu, kako sem pomagal prijatelju, ki mu je Slovenska obveščevalno-varnostna agencija onemogočala združitev z družino, in, ne nazadnje, v njej opisujem svoje sodelovanje v mednarodni kulturno-umetniški kampanji v podporo Gazi. Obenem knjiga vsebuje nabor sporočil, pesmi in tekstov, ki so jih ustvarili naši palestinski prijatelji in prijateljice. Kakor razkriva že njen podnaslov, knjiga ne govori samo o genocidu, temveč tudi o ljudskem uporu zoper mašinerijo zla. Njen končni namen ni v tem, da utaplja srca v žalosti, ampak da v človeških prsih razvname upanje in pogum. To se tudi spodobi za knjigo, ki so jo napisala dejanja.

Začenjam jo z opisom svojega zadnjega potovanja v Gazo, pred dvanajstimi leti.

UBIJANJE GAZE

Zadošča mi, da umrem na njeni zemlji,
da me pokopljejo v njej,
da se stopim z njeno prstjo in izginem v njej,
nato pa znova vzbrstim kot cvet,
s katerim se igra otrok iz moje domovine.
Dovolj mi je, da ostanem
v objemu svoje domovine,
da sem ji blizu kot pest prahu,
kot bilka trave,
kot cvet.

(Palestinska pesnica Fadua Tukan, *Dovolj zame*)

Ptič, ki je utonil
(september–oktober 2014)

Z Maticem Zormanom sva ob treh zjutraj pristala v Kairu. Bilo je sredi septembra 2014. Tolikokrat sva že šla skozi egiptovsko carino, da sva opravila ves proces z zaspanim avtomatizmom in zraven razpravljala o tem, zakaj za vraga je Egipt vpričo katastrofalne krize v turizmu podražil vize za 66 odstotkov, s 15 na 25 dolarjev. To je bilo najino edino negodovanje, dokler nisva prišla do točke, ko sva morala odpreti svojo prtljago. In tu se je začela tipična proceduralna nočna mora, ki se je tokrat zavlekla do poznega jutra.

Nezaupljive oči mladega carinika so se zapičile v najino opremo, mojo kamero in Matičeva fotoaparata. *Alhamdulila* – hvala Vsemogočnemu, končno mu ni bilo več na smrt dolgčas! Kaj pa je zdaj to, je sitnaril in drezal v objektive s svojimi debelimi prsti. Potem ko je preletel najina potna lista, polna egiptovskih viz in žigov Palestinske oblasti, mu je bilo vse jasno: *sahafin*. Novinarja. Dal naju je na stran in vzvišeno gledal, da kaj pa bomo zdaj.

»Podkupnino hoče, prasec,« sem siknil Maticu.

»Ni šans,« je bil njegov odgovor.

Šele ko je cariniku postalo jasno, da ne bo nič z *bakšišem*, je začel opletati z zakoni: da bi morala imeti opremo

vnaprej prijavljeno, in ker je nimava, jo bova morala pustiti na carini in se vrniti ponjo naslednji dan s papirjem nekakšnega vladnega oddelka za medije. Kar tako naju pač ne more spustiti z letališča, ker bova zunaj svobodna, da lahko počneva, kar hočeva.

»Novinarji ste v Egiptu velik problem,« nama je zabrusil in še vedno sem mu hvaležen za ta citat.

Bil je čas za klic na ambasado, na številko za nujne primere.

»Niti slučajno ne puščajta svoje opreme tam, ker je ne bosta nikoli več videla!« je izstrelil slovenski konzul Jaka Miklavčič iz polsna. »Ker ne gre za življenje ali smrt, vama svetujem, da potrpita tam. Pridem takoj zjutraj.«

Toda komaj se je dobro obrnil na drugo stran postelje, je že prišel nov klic.

»Tip pravi, da morava pustiti opremo in v petih minutah spokati od tukaj,« sem poročal.

Čez 45 minut je Miklavčič prišel na letališče. Usedel se je na stol, da so morali cariniki stati okoli njega, in se z diplomatsko držo, v kateri ni bilo popuščanja, lotil reševanja situacije.

»Hočem govoriti s šefom policije … Kje pa je potem? Tudi jaz samo opravljam svoje delo … Onadva bosta šla od tukaj z mano skupaj z vso svojo opremo … Njiju ne zanima Egipt, tu sta samo tranzitno, njuno delo je v Gazi … Imata dovoljenje egiptovskih oblasti za vstop v Gazo … Ne, naj vam jaz razložim, kakšni so zakoni: če bosta v Egiptu slikala prepovedane stvari, gresta v zapor za sedem let, in to je to …«

To ni bilo to. Pogajanja so se vlekla in vsi trije smo zakorakali na sonce šele ob 10. zjutraj.

»Ne bi mi verjela, koliko časa preživim na tem letališču,« je razlagal Miklavčič med vožnjo do svojega doma v četrti Zamalek. »Nenehno prihaja do takšnih povsem nepotrebnih zapletov. Začne se tako, da eden od carinikov zakomplicira stvar do te mere, da se je potem ne da več normalno rešiti. Enkrat je bil problem z nekim plastičnim kipcem, ki sta ga kupila dva slovenska turista. Carinik, ki je na začetku hotel samo podkupnino, je vztrajal, da gre za originalno arheološko najdbo. Po telefonu sem mu rekel, naj prižge vžigalnik pod podstavkom kipa, pa bo hitro vse jasno, ampak stvari so se že preveč zakomplicirale in turista sta zamudila let. Na koncu sem prebil 36 ur na letališču in se pogajal o tem, kdo bo zdaj plačal za nove letalske karte.«

Po kavi smo se sestali z novo ambasadorko v Kairu Tanjo Miškovo in eno uro skoraj formalno razglabljali o razmerah v Gazi in Egiptu. Ambasadorka je zmajala z glavo nad najinim potovanjem čez Sinaj. Tudi sam sem vedel, da je tam zdaj vojna. Teroristična organizacija Ansar al Makdis, ki se je istovetila z Islamsko državo, je izvajala skoraj vsakodnevne teroristične napade. Zelo nevarni sta bili predvsem mesti na glavni prometni povezavi do Gaze – Ariš in Rafa. Dva tedna prej sem na spletni strani agencije Reuters prebral novico: »Militantna skupina s Sinaja je sporočila, da je obglavila štiri Egipčane, ki jih je obtožila, da so Izraelu posredovali obveščevalne podatke za zračni napad, v katerem so bili ubiti trije njeni borci. Varnostni viri so povedali, da so v začetku tega meseca našli štiri trupla